

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้ของสังคม
ที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี

A Study of Factors Associated with Public Awareness of E-Cigarette Use Among Youth:
A Case Study of Saraburi Province

ยอดชาย สุวรรณวงศ์, ชฎากาญจน์ ชาลีรัตน์, เสาวลักษณ์ นาคชำนาญ
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี

Yodchai Suwannawong, Chadakhan Chaleerat, Saowalak Nakchamnan
Saraburi Provincial Public Health Office

Corresponding Author: yodchai53@hotmail.com

Received 2025 Apr 22, Revised 2025 May 31, Accepted 2025 Jun 4

DOI: 10.14456/iudcj.2025.31

บทคัดย่อ

การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การป้องกันเยาวชนจากภัยคุกคามของ
บุหรี่ไฟฟ้า จำเป็นต้องขับเคลื่อนทุกภาคส่วนภายใต้ความตระหนักร่วมของสังคมอันเป็นพื้นฐานสำคัญ
ของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของสังคม การวิจัยแบบผสมผสานครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ความตระหนักรู้ของสังคมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้ของสังคมต่อพฤติกรรมการ
การใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน และแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกัน
การใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป
จำนวน 694 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานด้านบุหรี่ไฟฟ้า
15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ และประเด็นการคำถามสำหรับ
การสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย
พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 50.29 อายุ 20-29 ปี ร้อยละ 26.37 โสด ร้อยละ 54.76 จบมัธยมศึกษา
ร้อยละ 36.46 ทำงานบริษัท/ราชการ ร้อยละ 35.59 อาศัยในเมือง ร้อยละ 50.86 ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ
63.54 และไม่ได้รับผลกระทบจากการสูบบุหรี่ ร้อยละ 71.61 สังคมมีความตระหนักต่อปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า
ในเยาวชนในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$) โดยเฉพาะด้านบทบาทของสังคม ($\bar{X}=4.47$) และ
ด้านความพร้อมมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา ($\bar{X}=4.42$) โดยปัจจัยด้าน เพศ อายุ การศึกษา การเคยสูบบุหรี่ และ
ลักษณะชุมชน มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.005$) แนวทางส่งเสริม

การมีส่วนร่วมของสังคม คือ การสร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบ การพัฒนาระบบรายงานผ่านแอปพลิเคชัน การจัดกิจกรรมทางเลือกสร้างสรรค์ และการเสริมศักยภาพผู้ปกครอง ครู และชุมชน

คำสำคัญ : ความตระหนักของสังคม, การมีส่วนร่วม, พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า, เยาวชน

Abstract

The use of e-cigarettes among youth has been increasing in recent years. Addressing this issue requires a collective effort from all sectors of society. Shared public awareness plays a vital role, serving as the foundation for effective social participation and collaboration in preventing youth from the risks associated with e-cigarette use. This mixed-method research aimed to examine social awareness and the factors associated with social awareness regarding e-cigarette use among youth, as well as to propose guidelines for promoting social participation in monitoring and preventing youth e-cigarette use in Saraburi Province. The study sample comprised 694 members of the general public aged 15 years and above, selected through snowball sampling, and 15 stakeholders involved in e-cigarette-related activities, selected through purposive sampling. Research instruments included an online questionnaire and a set of guided questions for discussions. Data analysis was conducted using descriptive statistics, inferential statistics, and content analysis. The results showed that the majority of respondents were female (50.29%), aged 20-29 years (26.37%), single (54.76%), with a high school education (36.46%), employed in companies or the government sector (35.59%), living in urban areas (50.86%), non-smokers (63.54%), and not affected by cigarette use (71.61%). Overall, social awareness regarding youth e-cigarette use was at a high level ($\bar{X}=4.24$), particularly in terms of the social role ($\bar{X}=4.47$) and readiness to participate in problem-solving ($\bar{X}=4.42$). Statistically significant factors associated with social awareness included gender, age, education level, smoking history, and type of community ($p<0.005$). Guidelines for promoting social participation include establishing youth role model networks, developing an app-based reporting system, organizing creative alternative activities, and enhancing the capacity of parents, teachers, and communities.

Keywords : social awareness, participation, e-cigarette use behavior, youth

บทนำ

ปัญหาการใช้บุหรี่ไฟฟ้าและผลกระทบจากการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนเป็นวิกฤตด้านสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุว่าเด็กและเยาวชนร้อยละ 20.00 ทั่วโลกใช้บุหรี่ไฟฟ้าและการสูบบุหรี่ไฟฟ้า มีแนวโน้มจะสูบบุหรี่หรือรวมดาเพิ่มขึ้น 2 เท่า⁽¹⁾ และเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.00 เมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่ใช้ และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการสมองของเยาวชน โดยเฉพาะในด้านความจำและการเรียนรู้⁽²⁾ ยิ่งกว่านั้นพบว่าบุหรี่ไฟฟ้าแบบให้ความร้อนเป็นอันตรายต่อสุขภาพ โดยผู้ที่ใช้มาอย่างต่อเนื่องนานเกิน 3 ปี สามารถเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในอนาคต ถึง 2 เท่า เช่น ภาวะอ้วนลงพุง ความดันโลหิตสูง น้ำตาลในเลือดสูง และไขมันในเลือดสูง เป็นต้น⁽³⁾ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อปอดจนเกิดภาวะปอดอักเสบจากการสูบบุหรี่ไฟฟ้า (EVALI: E-cigarette or Vaping product use Associated Lung Injury) ซึ่งเสี่ยงเป็นอันตรายต่อปอด และระบบทางเดินหายใจ และอาจทำให้อันตรายถึงชีวิตได้เนื่องจากปอดจะถูกทำลายจากการอักเสบที่รุนแรง⁽⁴⁾

สถานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้าของประชากรไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป พบอัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2564 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 0.14 (78,742 คน) ซึ่งเพิ่มขึ้น 7 เท่าเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560⁽⁵⁾ และจากกลยุทธ์การตลาดของอุตสาหกรรมบุหรี่ที่มีเป้าสร้างนักสูบหน้าใหม่ในเยาวชน และสร้างภาพลักษณ์ให้บุหรี่ไฟฟ้า

เหมือนของเล่น มีกลิ่นหอมส่งผลให้นักเรียนอายุ 13-15 ปี สูบบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 17.60 ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ถึง 5.3 เท่า และมีผู้เริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้าอายุน้อยที่สุดคือ 7 ปี⁽⁶⁾ และจากรายงานผลการสำรวจความรอบรู้ด้านบุหรี่ไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2567 ของเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพเยาวชน (ขสย.) ภาคอีสานระบุว่าพบว่ากลุ่มอายุระหว่าง 10-20 ปี ร้อยละ 86.30 รู้จักบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 38.30 มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 53.00 มีคนรอบตัวสูบบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 51.70 รู้แหล่งซื้อบุหรี่ไฟฟ้าในชุมชน ร้อยละ 91.30 สามารถเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าได้โดยง่าย และร้อยละ 47.90 ของเยาวชนมีปัญหาต่อชุมชน⁽⁷⁾ สถานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้าของจังหวัดสระบุรี แม้ปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน แต่ก็สะท้อนถึงความเสี่ยงต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้าจากกรณีการร้องเรียนและการพบเห็นการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในชุมชนและในสถานศึกษา⁽⁸⁾ ตลอดจนการพบเรื่องร้องเรียนการจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าใกล้สถานศึกษาและสถานพยาบาลในพื้นที่อำเภอเมืองสระบุรีและการจับกุมบุหรี่ไฟฟ้าในจังหวัดสระบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2567-2568 โดยพบของกลางรวมกว่า 5,000 ชิ้น ในพื้นที่อำเภอเมืองสระบุรี และอำเภอหนองแค⁽⁹⁻¹⁰⁾ ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและขยายวงกว้างเข้าไปสู่เยาวชนในขณะเดียวกันก็สะท้อนประสิทธิภาพและข้อจำกัดของมาตรการและแนวทางการแก้ไขของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นกัน

กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า แต่ปัจจุบันบุหรี่ไฟฟ้ายังสามารถเข้าถึงประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนได้อย่างต่อเนื่องจากช่องทางที่หลากหลายโดยเฉพาะผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นความท้าทายของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่จะต้องร่วมมือกันทั้งระดับนโยบายและการสื่อสารรณรงค์ที่ต่อเนื่อง⁽⁶⁾ ด้วยกลยุทธ์ที่เท่าทันต่อกลไกการตลาดของอุตสาหกรรมบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า และสามารถเข้าถึงเยาวชนความต้องการและค่านิยมของเยาวชนได้อย่างแยบยลและตรงใจที่จะสามารถกระตุ้นให้เกิดภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

การสร้างความรู้ความตระหนักของสังคม (Social Awareness) เป็นกลไกสำคัญที่เป็นกระบวนการทางสังคมในการเข้าถึงปัญหาด้วยความรู้ ความเข้าใจภายใต้บริบทและปัจจัยแวดล้อมที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการจำเป็นของชุมชนและเป็นพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการกับสถานการณ์ในสังคมด้วยพลังชุมชนมีประสิทธิภาพ⁽¹¹⁾ ปัญหาการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชนมีความซับซ้อนที่เกิดขึ้นภายใต้ความหลากหลายของบริบทและการเปลี่ยนแปลงของสังคมฐานเทคโนโลยี (Technology-Based Society) การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องส่งเสริมสังคมให้เกิดความตระหนักซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ อย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นการวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาความตระหนักของ

สังคมต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี ซึ่งผลการศึกษาคือจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชนอย่างเป็นระบบ ที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายและมาตรการที่สอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดสระบุรีสำหรับขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้มแข็งและเป็นพลังสำคัญของการป้องกันปัญหาและผลกระทบจากการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้นิโคตินของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี

รูปแบบการศึกษา

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณศึกษาระดับความตระหนักของสังคมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของสังคมต่อพฤติกรรมการใช้

บุหรี่ปัฟฟ้าของเยาวชนและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม ในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้บุหรี่ปัฟฟ้าของเยาวชน ในจังหวัดสระบุรี โดยดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 - มีนาคม พ.ศ. 2568

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป สำหรับศึกษาระดับความตระหนักและปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของสังคม ต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ปัฟฟ้าของเยาวชน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) อาศัยอยู่ใน จังหวัดสระบุรี 2) สามารถใช้ smart phone/ คอมพิวเตอร์ /อุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่อระบบ อินเทอร์เน็ตได้ และ 3) ยินยอมตอบแบบสอบถาม ผ่านระบบออนไลน์ โดยกำหนดขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างจากประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไปทั้งหมด จำนวน 415,466 คน และใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan⁽¹²⁾ กำหนดว่าประชากรมากกว่า 100,000 คน จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 384 คน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถามออนไลน์จึงใช้วิธีเลือกตัวอย่าง แบบลูกโซ่ (Snowball sampling) โดยผู้วิจัย เจาะจงเลือกตัวอย่างการวิจัยคนแรกแบบเจาะจง ตามเงื่อนไขเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครการวิจัย จากนั้น ส่ง Link และ QR Code แบบสอบถาม ให้กับผู้ตอบแบบสอบถามคนแรกและขอให้ ผู้ตอบแบบสอบถามคนแรกส่ง Link และ QR

Code ให้กับกลุ่มตัวอย่างคนต่อไปและใช้วิธีการ เช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ โดยไม่จำกัดจำนวนคนที่ จะส่งต่อ แต่ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการรับคำตอบ แบบสอบถามออนไลน์ในระบบ Google Form ซึ่งเริ่มส่งแบบสอบถามออนไลน์ครั้งแรกในวันที่ 19 มกราคม และปิดรับแบบสอบถามในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งหลังปิดระบบ การรับ คำตอบ แบบสอบถาม มีผู้ตอบ แบบสอบถามที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัคร การวิจัยตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 694 คน (ซึ่งเป็นจำนวนตัวอย่างที่เป็นตัวแทน ของประชากรที่มากกว่าขนาดตัวอย่างน้อยที่สุด ที่จะสามารถเป็นตัวแทนของประชากร)

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการ ควบคุมป้องกันการบริโภคยาสูบระดับจังหวัด จากหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน/ร้านค้า ภาคประชาชนตัวแทนจากสถานศึกษาและแกนนำ เยาวชน สำหรับศึกษาแนวทางส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการ ใช้บุหรี่ปัฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี รวมจำนวน 15 คน โดยเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากเงื่อนไขด้านบทบาททางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ปัฟฟ้า /เป็นบทบาทหน้าที่ ตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน/อาสาสมัคร/จิตอาสาในการทำงานด้านบุหรี่ปัฟฟ้าที่เป็นที่ ยอมรับของสังคม และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยาสูบหรือบุหรี่ปัฟฟ้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามออนไลน์ความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน จำนวน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรทั่วไป จำนวน 12 ข้อ แบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง (เพศ, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, เขตพื้นที่อยู่อาศัย, ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร, ประสบการณ์การใช้บุหรี่, การใช้นิโคตินไฟฟ้าของตนเองและสมาชิกในครอบครัว, และการได้รับผลกระทบจากบุหรี่ไฟฟ้า) ส่วนที่ 2 ความตระหนักของสังคมต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน จำนวน 39 ข้อ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน 1) ด้านการรับรู้ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า 2) ด้านอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้า 3) ด้านการประเมินผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้า 4) ด้านบทบาทของสังคมต่อการแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า 5) ด้านปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการใช้นิโคตินไฟฟ้าของเยาวชน และ 6) ด้านความพร้อมมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า โดยสร้างขึ้นบน Google Form ในรูปแบบ Link และ QR Code แบบเลือกตอบ 5 ระดับ (มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด) มีเกณฑ์การให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 และแปลความหมายระดับความตระหนักของสังคม 5 ระดับ จากค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.21-5.00 หมายถึงมากที่สุด), (\bar{X} =3.41-4.20 หมายถึง มาก), (\bar{X} =2.61-3.40 หมายถึงปานกลาง), (\bar{X} =1.81-2.60 หมายถึง น้อย) และ (\bar{X} = 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด) และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 1 ข้อ โดยเป็นคำถามปลายเปิดให้

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยวิธี IOC เท่ากับ 1.00 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.831

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 5 ประเด็น สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเป็นประเด็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้นิโคตินไฟฟ้า ประกอบด้วย 1) บทบาทของเยาวชนในการรณรงค์และป้องกันการใช้นิโคตินไฟฟ้า 2) การใช้เทคโนโลยีในการเฝ้าระวังและรายงานปัญหา 3) กิจกรรมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของเยาวชน 4) การพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง ครู และชุมชน และ 5) การสื่อสารรณรงค์และแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่งแบบสอบถามออนไลน์ในรูปแบบ Link และ QR Code ถึงกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายแบบสุ่มโดยเริ่มจากผู้วิจัยส่งให้กับผู้รับผิดชอบงานควบคุมยาสูบระดับอำเภอและผู้รับผิดชอบงานส่งต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายไปเรื่อย ๆ ภายในกำหนดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ในระหว่างวันที่ 19 มกราคม - 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

2. สัมภาษณ์โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้นิโคตินไฟฟ้า ในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2568

วิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากร (เพศ, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, เขตพื้นที่อยู่อาศัย, ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร, ประสบการณ์การใช้บุหรี่, การใช้นิโคทีนไฟฟ้าของตนเองและสมาชิกในครอบครัว, และการได้รับผลกระทบจากนิโคทีนไฟฟ้า) และระดับความตระหนักของสังคมต่อพฤติกรรมกรรมการใช้นิโคทีนไฟฟ้าของเยาวชน

2. ใช้สถิติเชิงอนุมาน Chi-square Test (χ^2) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ลักษณะทางประชากรกับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการใช้นิโคทีนไฟฟ้าของเยาวชน

3. วิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้นิโคทีนไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Research Ethics) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี เลขที่โครงการวิจัย EC 071/2567 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2567

ผลการศึกษา

1. **ข้อมูลทั่วไปกลุ่มตัวอย่าง** การวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามออนไลน์ใน google Form จำนวน 694 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 50.29 อยู่ในช่วงวัย 20-29 ปี ร้อยละ 26.37 มีสถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 54.76 จบการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษา ร้อยละ 36.46 รองลงมา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 25.79 และปวช./ปวส. ร้อยละ 21.18 อาชีพที่พบมากที่สุดคือ พนักงานบริษัท/ราชการ ร้อยละ 35.59 รองลงมาคือ เกษตรกร/แม่บ้าน/พ่อบ้าน ร้อยละ 29.25 และ 22.05 ตามลำดับมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท รองลงมา 10,000-20,000 บาท ร้อยละ 29.25 และ 25.50 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ร้อยละ 50.86 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 72.48 ไม่เคยสูบบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 63.54 และในกลุ่มที่เคยสูบ มีเพียง ร้อยละ 22.05 ที่ยังสูบในปัจจุบัน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีสมาชิกในครอบครัวที่สูบบุหรี่ 50.00 และส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับผลกระทบจากการสูบบุหรี่ ร้อยละ 71.61

2. **ระดับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการใช้นิโคทีนไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี** พบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักต่อพฤติกรรมกรรมการใช้นิโคทีนไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรีในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$, S.D.= 0.67) โดยด้านที่กลุ่มตัวอย่าง

มีความตระหนักมากที่สุด คือ ด้านบทบาทของสังคมต่อการแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า รองลงมา คือ ด้านความพร้อมมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างตระหนักสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนควรให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายบุหรี่ไฟฟ้า พร้อมสนับสนุนนโยบายห้ามขายบุหรี่ไฟฟ้า ให้เยาวชน ควรมีบทลงโทษทางกฎหมายอย่างจริงจังสำหรับผู้ขาย พร้อมลงชื่อสนับสนุนนโยบายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าให้เข้มงวดขึ้น และสื่อออนไลน์ควรควบคุมโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าให้เข้มงวด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความตระหนักของสังคมที่มีต่อปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชน จังหวัดสระบุรี

ข้อ	ความตระหนักของสังคมต่อปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า ของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี	\bar{x}	S.D.	การแปลผล ระดับความ ตระหนัก
	ด้านการรับรู้ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า	3.98	0.76	มาก
1	พบเห็นเยาวชนใช้บุหรี่ไฟฟ้าในพื้นที่สาธารณะ	3.72	0.85	มาก
2	สังเกตเห็นเยาวชนใช้บุหรี่ไฟฟ้าใกล้บ้าน	3.15	0.92	ปานกลาง
3	เคยได้ยินข่าวอันตรายบุหรี่ไฟฟ้าใน 3 เดือนที่ผ่านมา	4.45	0.61	มากที่สุด
4	ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าถูกพูดถึงในชุมชน	3.68	0.79	มาก
5	เคยเห็นการขายบุหรี่ไฟฟ้าใกล้โรงเรียนหรือแหล่งเยาวชน	3.89	0.88	มาก
6	บุหรี่ไฟฟ้าเป็นภัยคุกคามต่อเยาวชนในพื้นที่	4.33	0.66	มากที่สุด
7	เคยเห็นโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อออนไลน์	4.12	0.77	มาก
8	ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชนเป็นเรื่องเร่งด่วนที่สังคมต้องแก้ไข	4.52	0.58	มากที่สุด
	ด้านอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้า	4.08	0.65	มาก
9	กังวลว่าบุหรี่ไฟฟ้าทำให้เยาวชนติดบุหรี่ธรรมดาในอนาคต	4.41	0.63	มากที่สุด
10	กังวลว่าบุหรี่ไฟฟ้าทำลายพัฒนาการสมองเยาวชน	4.56	0.52	มากที่สุด
11	เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้าช่วยให้เยาวชนเลิกบุหรี่ธรรมดาได้	3.11	0.94	ปานกลาง
12	เยาวชนที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีความเสี่ยงติดบุหรี่ธรรมดาเพิ่ม 2-12 เท่า	4.23	0.71	มาก

ข้อ	ความตระหนักของสังคมต่อปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า ของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี	\bar{X}	S.D.	การแปลผล ระดับความ ตระหนัก
	ด้านการประเมินผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้า			
	ด้านกรประเมินผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้า	4.07	0.74	มาก
13	กังวลว่าบุหรี่ไฟฟ้าทำลายสุขภาพเยาวชน	4.47	0.59	มากที่สุด
14	คิดว่าบุหรี่ไฟฟ้าทำให้ผลการเรียนแย่ลง	3.82	0.83	มาก
15	โกรธ/ไม่พอใจเมื่อเห็นเยาวชนใช้บุหรี่ไฟฟ้าในที่สาธารณะ	4.05	0.78	มาก
16	กังวลว่าบุหรี่ไฟฟ้าทำให้เยาวชนก้าวร้าวมากขึ้น	3.78	0.81	มาก
17	กังวลว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้านำไปสู่สารเสพติดอื่น	4.21	0.69	มากที่สุด
	ด้านบทบาทของสังคมต่อการแก้ไขปัญหาบุหรี่ไฟฟ้า	4.47	0.58	มากที่สุด
18	ตนเองควรตักเตือนเมื่อเห็นเยาวชนใช้บุหรี่ไฟฟ้าในที่สาธารณะ	4.32	0.67	มากที่สุด
19	ผู้ปกครองควรตรวจสอบสิ่งของใช้ประจำตัวของลูก	4.48	0.55	มากที่สุด
20	โรงเรียนควรให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้า	4.62	0.48	มากที่สุด
21	ควรมีบทลงโทษทางกฎหมายอย่างจริงจังสำหรับผู้ขาย	4.57	0.53	มากที่สุด
22	สื่อมวลชนควรรายงานโทษของบุหรี่ไฟฟ้า	4.51	0.56	มากที่สุด
23	ชุมชนควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เยาวชน	4.38	0.61	มากที่สุด
	ด้านปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน	4.23	0.71	มาก
24	กฎหมายห้ามขายบุหรี่ไฟฟ้าจะลดปัญหาในเยาวชน	4.43	0.64	มากที่สุด
25	เพื่อนสนิทมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บุหรี่ไฟฟ้า	4.18	0.73	มาก
26	ดารา/อินฟลูเอนเซอร์ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี	4.25	0.68	มากที่สุด
27	สื่อออนไลน์ควรควบคุมโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าให้เข้มงวด	4.53	0.57	มากที่สุด
28	การออกแบบบุหรี่ไฟฟ้าให้มีสีสันและรสชาติดึงดูดเยาวชน	4.12	0.76	มาก
29	การนำเสนอบุหรี่ไฟฟ้าเป็นแฟชั่นในสื่อทำให้ปัญหาเพิ่มขึ้น	4.07	0.79	มาก

ข้อ	ความตระหนักของสังคมต่อปัญหาอุบัติเหตุไฟฟ้า ของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี	\bar{x}	S.D.	การแปลผล ระดับความ ตระหนัก
	ด้านความพร้อมมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุไฟฟ้า	4.42	0.61	มากที่สุด
30	สื่อมวลชนควรรณรงค์เกี่ยวกับอันตรายอุบัติเหตุไฟฟ้า	4.49	0.58	มากที่สุด
31	ควรมีโครงการรณรงค์ในชุมชนเพื่อป้องกัน	4.37	0.62	มากที่สุด
32	สังคมควรมีส่วนร่วมในการรายงานการขายอุบัติเหตุไฟฟ้าให้เยาวชน	4.28	0.66	มากที่สุด
33	การสนับสนุนจากภาครัฐจะช่วยลดปัญหาการใช้อุบัติเหตุไฟฟ้า	4.55	0.54	มากที่สุด
34	พร้อมสนับสนุนนโยบายห้ามขายอุบัติเหตุไฟฟ้าให้เยาวชน	4.61	0.49	มากที่สุด
35	จะเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านอุบัติเหตุไฟฟ้าในชุมชน	4.19	0.72	มาก
36	ควรรายงานผู้ขายอุบัติเหตุไฟฟ้าให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4.42	0.63	มากที่สุด
37	พร้อมแจ้งเจ้าหน้าที่หากพบเห็นการขายอุบัติเหตุไฟฟ้าให้เยาวชน	4.31	0.67	มากที่สุด
38	ควรมีสายด่วนร้องเรียนการขายอุบัติเหตุไฟฟ้าให้เยาวชน	4.47	0.59	มากที่สุด
39	พร้อมลงชื่อสนับสนุนนโยบายควบคุมอุบัติเหตุไฟฟ้าให้เข้มงวดขึ้น	4.53	0.56	มากที่สุด
	ภาพรวมความตระหนักของสังคมต่อปัญหาอุบัติเหตุไฟฟ้า	4.24	0.67	มากที่สุด

3. ปัจจัยลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าของเยาวชน

ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะทางประชากร เพศ, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, เขตพื้นที่อยู่อาศัย, ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร, ประสบการณ์การใช้บุหรี่, การใช้ไฟฟ้าของตนเองและสมาชิกในครอบครัว, และการได้รับผลกระทบจากอุบัติเหตุไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กับความตระหนักของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าของเยาวชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .005$ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรกับความตระหนักของสังคมต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนและลักษณะทางประชากร

ลักษณะประชากร	ค่า χ^2	df	p-value	ความสัมพันธ์ทางสถิติ
เพศ	36.12	2	< 0.001	มีความสัมพันธ์
อายุ	24.78	4	< 0.001	มีความสัมพันธ์
สถานภาพสมรส	14.63	2	<0.001	มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	41.56	6	< 0.001	มีความสัมพันธ์
อาชีพ	38.27	8	< 0.001	มีความสัมพันธ์
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	29.74	6	< 0.001	มีความสัมพันธ์
เขตพื้นที่อยู่อาศัย (เขตเมือง/ชนบท)	12.41	2	<0.002	มีความสัมพันธ์
ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร	33.89	6	< 0.001	มีความสัมพันธ์
เคยใช้บุหรี่	28.92	2	< 0.001	มีความสัมพันธ์
ตนเองหรือสมาชิกครอบครัวเคยใช้บุหรี่ไฟฟ้า	47.1	2	< 0.001	มีความสัมพันธ์
เคยได้รับผลกระทบจากบุหรี่ไฟฟ้า	52.63	2	< 0.001	มีความสัมพันธ์

p-value < .005

4. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการเจ็บป่วยหรือไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ร่วมสนทนากลุ่มมีข้อเสนอจากมิตินการสนทนากลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการจัดกลุ่ม ดีความและสรุปแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมฯ

ประเด็นสนทนากลุ่ม	สรุปแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม
1. บทบาทของเยาวชนในการรณรงค์และป้องกันการเจ็บป่วยหรือไฟฟ้า	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบในการรณรงค์ โดยการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครเฝ้าระวังในทุกโรงเรียนและชุมชน - ให้เยาวชนที่เคยมีประสบการณ์การใช้บู่หรือไฟฟ้ามาเป็นผู้นำในการรณรงค์
2. การใช้เทคโนโลยีในการเฝ้าระวังและรายงานปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาระบบรายงานการใช้บู่หรือไฟฟ้า/จำหน่ายอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้บู่หรือไฟฟ้าผ่านแอปพลิเคชันมือถือ “สระบุรีปลอดภัยหรือไฟฟ้า” - สร้างช่องทางการแจ้งเหตุแบบไม่เปิดเผยตัวตน พร้อมระบบติดตามผลอย่างรวดเร็วโดยเจ้าหน้าที่
3. กิจกรรมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมทางเลือกสร้างสรรค์ เช่น ค่ายทักษะชีวิต ฝึกอาชีพ ดนตรี กีฬา - ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมเอง - ข้อเสนอให้มีกิจกรรมทางเลือกโดยเยาวชนร่วมออกแบบ
4. การพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง ครู และชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - เสริมศักยภาพผู้ปกครองและครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการรายเดือน - มีหลักสูตรและเนื้อหาอบรมความรู้เกี่ยวกับการสังเกตสัญญาณการใช้บู่หรือไฟฟ้า และเทคนิคการพูดคุยเพื่อให้การช่วยเหลือหรือให้คำปรึกษาในระดับชุมชน
5. การสื่อสารรณรงค์และแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้สื่อสร้างสรรค์ที่เยาวชนสนใจ เช่น คลิป TikTok อินโฟกราฟิก การ์ตูน - เน้นเนื้อหาจากประสบการณ์จริงของเยาวชนในพื้นที่ - จัดระบบจูงใจ เช่น โครงการประกาศเกียรติคุณ รางวัล หรือสิทธิประโยชน์สำหรับโรงเรียน ชุมชน และร้านค้าที่มีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับความตระหนักของสังคมสระบุรี ที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน ในภาพรวม พบว่ามีความตระหนักมากที่สุด ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาว่าครุมีความตระหนัก ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามะเร็งปอด ในเยาวชนอยู่ในระดับมาก⁽¹³⁻¹⁴⁾ ด้านความพร้อม มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหามะเร็งปอดในเยาวชน เห็นว่าโรงเรียนควรเป็นหน่วยงานหลักในการ ให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้ากับเยาวชน ซึ่งโรงเรียนและสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา⁽¹⁵⁾ และยังเห็นว่าควรมีบทลงโทษทางกฎหมาย อย่างจริงจังสำหรับผู้ขาย และสื่อออนไลน์ ควรควบคุมโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าให้เข้มงวด ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันโดยทุกการศึกษา เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จะช่วยลดพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน และเป็นการป้องกันการเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าของ นักสูบบุหรี่ใหม่⁽¹⁶⁻¹⁸⁾ และความตระหนักของสังคม ด้านปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการใช้บุหรี่ ไฟฟ้าของเยาวชนในการศึกษาค้นคว้าพบว่าเพื่อน สนิทมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บุหรี่ไฟฟ้า⁽¹⁹⁻²⁰⁾

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนัก ของสังคมในด้านการรับรู้ปัญหาด้านอันตราย ของบุหรี่ไฟฟ้า ด้านผลกระทบของพฤติกรรมการ ใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เพศ โดยเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะรับรู้ปัญหา มากกว่าเพศชาย อายุพบว่ากลุ่มตัวอย่างอายุน้อย มีการรับรู้เกี่ยวกับอันตรายและผลกระทบมากกว่า

วัยผู้ใหญ่ระดับการศึกษาอาชีพ และการไม่สูบบุหรี่ มีแนวโน้มรับรู้ปัญหาบุหรี่ไฟฟ้ามากกว่า ผู้ที่สูบบุหรี่ไฟฟ้าซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ที่พบว่าระดับการศึกษา อาชีพ และการไม่สูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้และระดับความรู้ เรื่องโทษและอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้า และในมิติ ความตระหนักด้านบทบาทของสังคมต่อการ แก้ไขปัญหาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตเมือง มีแนวโน้มที่จะมีความตระหนักมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในพื้นที่ชนบทซึ่งอาจสะท้อน ว่าพื้นที่ในเมืองมักมีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหาสังคมและการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางและ สื่อที่หลากหลาย⁽²¹⁻²³⁾

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม ในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้นิโคตินไฟฟ้าของ เยาวชนในจังหวัดสระบุรี ที่สำคัญในการศึกษา นี้ คือ การสร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบในการ รับผิดชอบและยกย่องตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดี เพื่อจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปัญหามะเร็งปอด⁽¹⁷⁾ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สอดคล้องกับ แนวคิดบุคคลต้นแบบยังมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบ พฤติกรรมและการตัดสินใจคนที่เป็นแบบอย่างที่ดี ต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหามะเร็งปอด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ให้ความสำคัญกับเพื่อน และบุคคลที่ตนเองชื่นชอบเป็นต้นและมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจใช้บุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งอาจใช้สื่อคลิป ใน TikTok เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผ่านดารา อินฟลูเอนเซอร์ หรือ TikToker เพื่อสร้างความรู้ เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าต่อไป⁽²⁴⁾

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักรู้ต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรีในระดับมากที่สุด โดยลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้ของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย, ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร, ประสบการณ์การใช้บุหรี่, การใช้บุหรี่ไฟฟ้าของตนเองและสมาชิกในครอบครัว, และการได้รับผลกระทบจากบุหรี่ไฟฟ้า และแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี คือ การสร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบ, การพัฒนาระบบรายงานบุหรี่ไฟฟ้า, การจัดกิจกรรมทางเลือกสร้างสรรค์, และเสริมศักยภาพผู้ปกครองและครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบังคับใช้กฎหมายห้ามขายบุหรี่ไฟฟ้าให้เยาวชนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้สถานศึกษาและชุมชน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุบุหรี่ไฟฟ้าผ่านช่องทางออนไลน์และสายด่วนเฉพาะ เพื่อให้ประชาชนสามารถแจ้งเหตุได้อย่างรวดเร็วและเป็นความลับ นอกจากนี้ ควรมีมาตรการลงโทษร้านค้าที่ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเด็ดขาด เช่น การปรับหรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการ

2. หน่วยงานท้องถิ่นควรสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังบุหรี่ไฟฟ้า โดย

มีกลไกการทำงานร่วมกับโรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อตรวจและตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงในพื้นที่ และควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน เช่น ค่ายทักษะชีวิตหรือโครงการฝึกอาชีพ เพื่อลดโอกาสการเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้า

3. สถานศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรสุขศึกษาโดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้าต่อสุขภาพและพัฒนาการของเยาวชน พร้อมทั้งผลิตสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทันสมัย เช่น คลิปวิดีโอในแพลตฟอร์ม TikTok หรือ อินโฟกราฟิก เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคสื่อของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ควรจัดอบรมครูและผู้ปกครองให้มีความรู้และทักษะในการสังเกตสัญญาณการใช้บุหรี่ไฟฟ้า และการพูดคุยกับเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณานำข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการเฝ้าระวังป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในจังหวัดสระบุรีที่เกี่ยวข้องกับภารกิจหรือบทบาทหน้าที่ขององค์กรไปต่อยอดเพื่อกำหนดเป็นแนวปฏิบัติในอนาคตต่อไป

5. ควรมีการศึกษาติดตามกลุ่มเยาวชนที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงลึก เช่น อิทธิพลของเพื่อน สื่อออนไลน์ หรือการรับรู้ด้านภาพลักษณ์ รวมถึงศึกษาประสิทธิภาพของมาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ เพื่อนำผลวิจัยไปออกแบบนโยบายและแนวทางการแก้ไขที่ตรงกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำแนะนำอันมีค่าในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ รวมถึงขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

ยอดชาย สุวรรณวงษ์, ชฎาภาญจน์ ชาลีรัตน์, เสาวลักษณ์ นาคชำนาญ. การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักรู้ของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนกรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี. วารสารสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. 2568;10(2):157-174.

Suggested citation for this article

Suwannawong Y, Chaleerat C, Nakchamnan S. A Study of Factors Associated with Public Awareness of E-Cigarette Use Among Youth: A Case Study of Saraburi Province. Institute for Urban Disease Control and Prevention Journal. 2025;10(2):157-174.

เอกสารอ้างอิง

1. Jamal A, Park-Lee E, Birdsey J, West A, Cornelius M, Cooper MR, et al. Tobacco Product Use Among Middle and High School Students - National Youth Tobacco Survey, United States, 2024. MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2024 Oct 17;73(41):917-24.
2. Vahratian A, Briones EM, Jamal A, Marynak KL. Electronic Cigarette Use Among Adults in the United States, 2019-2023. NCHS Data Brief. 2025 Jan;(524):CS356607. doi: 10.15620/cdc/174583.
3. กรมควบคุมโรค [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค; c2025. กรมควบคุมโรค เตือนบุหรี่ไฟฟ้าแบบให้ความร้อนเพิ่มความเสี่ยงเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง อย่าหลงเชื่อคำลวงว่าเป็นทางเลือกเพื่อลดอันตราย; 2568 [เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news=51100&dept-code=brc&news_views=829

4. กรมควบคุมโรค [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค; c2025. กรมควบคุมโรค เตือนวัยรุ่นสูบบุหรี่ไฟฟ้า พบเป็นปอดอักเสบเสี่ยงถึงชีวิต; 2568 [เข้าถึงเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news=50376&deptcode=brc&news_views=590
5. กรมควบคุมโรค. ข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า. นนทบุรี: กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ; 2567.
6. Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ; c2025. วอนรัฐเร่งปราบ "บุหรี่ไฟฟ้า" ชี้ทำคนไทยเสียชีวิตก่อนวัยอันควรรวม 3.35 ล้าน; 2568 [เข้าถึงเมื่อ 27 มกราคม 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.hfocus.org/content/2025/01/32870>
7. Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ; c2025. วัยรุ่นสูบบุหรี่ไฟฟ้าเพียบ! พบเด็กหญิงสูบเพิ่ม 8 เท่าเด็กยากคนท้องเสี่ยงทารกตายในครรภ์ [อ; 2568 [เข้าถึงเมื่อ เข้าถึงเมื่อ 3 เมษายน 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.hfocus.org/content/2025/04/33649>
8. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี. รายงานสถานการณ์และผลการดำเนินงานควบคุมการบริโภคสุรายาสูบจังหวัดสระบุรี. สระบุรี: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี; 2567.
9. มติชนสุดสัปดาห์ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: มติชน จำกัด (มหาชน); c2024. ชุดปฏิบัติการพิเศษฝายปกครองจังหวัดสระบุรี สนธิกำลังกวาดล้างจับกุมบุหรี่ไฟฟ้า พบของกลางกว่า 2,055 ชิ้นมูลค่ารวมกว่า 2 ล้านบาท; 2567 [เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichon.co.th/weekly/pr/article_752112
10. NBT CONNEXT [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: NBT CONNEXT; c2025. สระบุรี เร่งปราบบุหรี่ไฟฟ้าจับกุมเครือข่ายบุหรี่ไฟฟ้า สายควั่น เฮงบุหรี่ไฟฟ้า ตรวจยึด ภายในบ้านพัก; 2568 [เข้าถึงเมื่อ 19 พฤษภาคม 2568]; [ประมาณ 1 น.]. เข้าถึงได้จาก: <https://thainews.prd.go.th/thainews/news/view/1123872/?bid=1>
11. Black RS, Rojewski JW. The Role of Social Awareness in the Employment Success of Adolescents with Mild Mental Retardation. *Education and Training in Mental Retardation and Development Disabilities*. 1998;33(2):144-61.
12. Krejcie R V, Morgan D W. Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 1970;30(3):607-10.

13. ชัชววรรณ ต๊ะผัด, ขจร ตริโสภณากร, สุทธิญา สุขสะอาด. ระดับความรู้ทัศนคติและความตระหนักของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีต่อปัญหาบุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. 2567;19(1):95-107.
14. จารุวรรณ ไตรทิพย์สมบัติ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของครูอาจารย์ต่อปัญหาการสูบบุหรี่หรือเลิกทหรอนิกส์ในเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารควบคุมโรค. 2567;50(2):272-88.
15. ดุจดดี ชินวงศ์, ธมลวรรณ จันทร์แก้ว, พีรภรณ์ ไบยา, สุระรอง ชินวงศ์. พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเกสต์กรรมชุมชน; 2563.
16. ภัณฑิรา ปริญารักษ์, ปรีชญา ตาใจ, อธิชา ฉันทุฒินันท์, ปณิดา ดิศวนนท์. อิทธิพลของข้อมูลข่าวสารต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจสูบบุหรี่ไฟฟ้า. วารสารควบคุมโรค. 2565;48(3):539-50.
17. ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ภาวนา เมณฑะระ, ปิยชาติ บุญเพ็ญ. พฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าและพฤติกรรมต้องการเลิกบุหรี่ของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2562;11(22):111-27.
18. พรทิพา สุวัฒน์ปัญญา, มณฑา เก่งการพานิช, ธราดล เก่งการพานิช. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสุขศึกษา. 2564;44(2):88-101.
19. กิติพงษ์ เรือนเพชร. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชายอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2564.
20. จุฑามาศ มณีกุล. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในระยะแรกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดฉะเชิงเทรา. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2566.
21. พงษ์ศักดิ์ อ้นมอย, อาทิตยา บัวเรือง, ชนุดา พาโพนงาม, ธิดา จันทร์รุ่งเรือง, นฤมล ลาวน้อย, อัมพวัน บุญรอด. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนจังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารวิชาการสาธารณสุข. 2565; 31(ฉบับเพิ่มเติม2):S197-S205.

22. ไพฑูรย์ สอนทน, นฤมล จันทร์มา, อัมพร สอนทน. รายงานฉบับสมบูรณ์ ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าและความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์การใช้กัญชาและการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2565.
23. ฉัตรทริกา กิจแสงทอง, รัฐพล ศิลปะวิศมี, พรรณี ปัญชรหัตถกิจ, ทศพร ชูศักดิ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1. วารสารโรงพยาบาลสิงห์บุรี. 2567;33(2):B108-B117.
24. Morgenroth T, Ryan MK., Peters K. The motivational theory of role modeling: How role models influence role aspirants' goals. Review of General Psychology. 2015;19(4):465-83.